

ЁШЛАР ОРАСИДА МИЛЛИЙ МАДАНИЯТНИ АСРАШ ВА ТАРҒИБ ҚИЛИШ УСУЛЛАРИ

Хожалепесова Хурлиман

Ўзбекистон Давлат Сан’ат ва Маданият Институтини

Актёрлик сан’ати (Драма Театр ва Кино Актёрлиги)

Машистратура булими 2-курс талабаси

Аннотация: Ушбу мақолада ёшлар орасида миллий маданиятни асраш ва уни тарғиб қилишнинг муҳим йўналишлари таҳлил қилинади. Миллий маданият – бу халқнинг ўзига хослигини белгилаб берувчи қадриятлар мажмуаси бўлиб, уни асраш ва келажак авлод онгига сингдириш жамиятнинг барқарор ривожланишида муҳим аҳамият касб этади. Мақолада таълим, оммавий ахборот воситалари, ижтимоий тармоқлар ва маданий тадбирлар орқали ёшлар онгида миллий маданиятга ҳурмат руҳини шакллантириш усуллари ёритилган. Шунингдек, бу борадаги муаммолар ва уларни ҳал этиш йўллари ҳам кўриб чиқилади.

Калит сўзлар: миллий маданият, ёшлар, тарбия, маданий мерос, тарғибот, ахборот воситалари, анъана, қадрият.

КИРИШ

Ҳар қандай миллатнинг тарихий ривожланиши ва маънавий етуклиги, аввало, унинг миллий маданиятига, анъаналар ва урф-одатларига муносабати билан белгиланади. Миллий маданият – бу халқнинг асрлар давомида шаклланиб келган маънавий бойлиги, урф-одатлари, тили, санъати ва тарихий меросининг уйғун бирликдаги аксидир. Шу жиҳатдан қаралганда, миллий маданиятни асраб-авайлаш ва уни келажак авлод онгига сингдириш давлат ва жамият олдида турган долзарб вазифалардан бири ҳисобланади.

Бугунги глобаллашув шароитида турли маданий таъсирлар ёшлар онгига кучли таъсир кўрсатмоқда. Айниқса, интернет ва оммавий ахборот воситалари орқали кириб келаётган бегона маданият оқими ёшларнинг ўз миллийликдан узоқлашишига, маданий қадриятларнинг қадрини билмасликка олиб келмоқда. Шу боис, ёшлар орасида миллий маданиятни тарғиб қилиш, уларни миллий маънавият ва маърифат билан суғориш бугунги кунда жуда муҳим вазифага айланди.

Миллий маданиятни тарғиб қилиш нафақат таълим муассасаларидаги тарбиявий жараён орқали, балки ижтимоий тармоқлар, оммавий маданий тадбирлар, санъат ва адабиёт орқали ҳам амалга оширилиши мумкин. Бунда ёшларнинг қизиқишлари ва дунёқарабини инобатга олган ҳолда, замонавий усуллардан фойдаланиш, анъанавий маданиятни замон талаблари асосида тақдим этиш муҳим ҳисобланади.

Миллий маданиятни асраш ва уни ёшлар орасида тарғиб этишда қуйидаги асосий йўналиш ва усуллар муҳим аҳамият касб этади:

Таълим тизимида миллий маданиятни сингдириш

Таълим муассасалари ёшлар онгига миллий қадриятларни сингдиришнинг энг самарали муҳитларидан бири саналади. Мактаб ва олий таълим муассасаларида “Миллий маънавият”, “Ватанпарварлик”, “Маданият тарихи” каби фанларни жорий этиш ёшларнинг ўз тарихига, тилига ва анъаналарига бўлган қизиқишини кучайтиради. Шу билан бирга, турли маданий тадбирлар, миллий байрамлар ва кутубхонадаги маънавий кечалар ҳам ёшлар дунёқарашига ижобий таъсир кўрсатади.

Оммавий ахборот воситалари ва ижтимоий тармоқлар таъсири

Бугунги кунда оммавий ахборот воситалари ва ижтимоий тармоқлар ёшлар ҳаётида муҳим ўрин тутаяди. Шу боис, улар орқали миллий маданиятни кенг тарғиб қилиш мақсадга мувофиқ. Масалан, миллий рақс, куй-қўшиқлар, миллий либослар, ҳунармандчилик ва халқ оғзаки ижоди намуналарини оммабоп тарзда видео ва мақолалар орқали ёритиш, блогер ва таъсир ўтказувчилар (influencer) орқали тарғибот олиб бориш самарали натижа беради.

Маданий мерос объектларига саёхатлар уюштириш

Ёшларнинг миллий маданиятга бўлган қизиқишини оширишда тарихий обидалар, музейлар, маданий марказларга ташрифлар катта аҳамиятга эга. Бундай ташрифлар ёшларда ўз миллий ўтмишини билиш ва фахрланиш туйғусини шакллантиради. Шу билан бирга, турли ҳудудлардаги миллий маданият намуналарини ўрганиш орқали маданий хилма-хиллик ва бағрикенглик руҳи ҳам кучаяди.

Миллий анъаналарни замонавийлаштириш

Ёшлар кўп ҳолларда анъанавий маданиятни эскирган, замонавий ҳаётга мос эмас деб ҳисоблайди. Шунинг учун миллий анъаналарни замонавий кўринишда қайта жонлантириш муҳимдир. Масалан, миллий либослар дизайнини ҳозирги мода талабларига мослаштириш, миллий чолғу асбоблари билан замонавий мусиқа ижро этиш, халқ шеърляти ва афсоналарини замонавий форматларда (аудио-китоб, анимация ва ҳ.к.) тақдим этиш мумкин.

Фарзанд тарбиясида оила роли

Миллий маданиятга муҳаббат, аввало, оиладан бошланади. Ота-оналар фарзандларига миллий қадриятлар, урф-одатлар, ўз она тилида гапириш, миллий таомлар тайёрлаш ва миллий байрамларни нишонлаш каби анъаналарни ўргатиши лозим. Бу оиланинг маънавий пойдевори мустаҳкамлигига ва миллийликнинг авлоддан-авлодга ўтишига хизмат қилади.

Ёшлар иштирокидаги маданий тадбирлар

Ёшларни миллий маданиятга жалб этишнинг энг самарали усулларида бири — уларни бевосита турли маданий тадбирларга жалб қилишдир. Бундай тадбирлар ёшларда ижтимоий фаоллик, ижодий ёндашув ва миллий қадриятларга бўлган ҳурмат туйғусини шакллантиради. Ушбу тадбирлар нафақат билим ва кўникмаларни оширишга, балки ёшлар онгида “мен – ўз халкимнинг бир қисми” деган туйғуни уйғотишга хизмат қилади.

Бундай тадбирлар турли шаклда ташкил этилиши мумкин:

- Миллий анъаналар фестивали – бу каби тадбирларда турли ҳудудларга хос миллий либослар, таомлар, ҳунармандчилик намуналари, миллий рақс ва куйлар намоён этилади. Ёшлар ушбу тадбирларда фаол иштирок этиш орқали ўз миллий меросини чуқурроқ англайди.

- “Маданий мерос ҳафталиги” – мактаб ва олий ўқув юртларида ўтказиладиган мазкур тадбир давомида ҳар куни муайян миллий мавзуларга бағишланган кўргазмалар, маърузалар, ижодий кечалар ташкил этилади. Ушбу тадбирлар ёшларда миллий маданиятнинг турли жиҳатларини англашга ёрдам беради.

- Миллий рақс ва мусиқа фестиваллари – ёшлар орасида миллий чолғу асбобларида ижро этиш, халқ кўшиқлари ва рақсларини жонли ижро қилишга қизиқишни оширишда муҳим аҳамиятга эга. Бундай тадбирлар миллий мусиқа санъатини тиклаш ва ёш авлодга етказишда хизмат қилади.

- “Менинг оиламнинг анъаналари” танлови – оилавий анъаналарни ёшлар орасида тарғиб қилиш учун яхши платформа ҳисобланади. Ёшлар ўз оилаларида сақланиб келаётган кадриятлар, урф-одатлар ҳақида суратлар, видеолар ёки эссе орқали ҳикоя қилишлари мумкин.

- “Миллий либослар куни” – ушбу тадбирда ҳар бир қатнашчи ўз халқининг миллий либосида иштирок этади. Бундай тадбирлар орқали ёшларда миллий модага, эстетикага ва тарихга қизиқиш уйғониши мумкин.

- Театрлаштирилган сахна кўринишлари ва халқ эпослари асосида қўйилган спектакллар – халқ оғзаки ижоди асосида сахнада намоён этиладиган сахна асарлари ёшларга миллий адабиёт ва эстетик тарбияни олиб киришнинг ажойиб воситасидир.

- Миллий ҳунармандчилик семинарлари – амалий санъатга қизиқувчи ёшлар учун устахоналар ташкил этиш орқали гилам тўқиш, зардўзлик, керамика, чеварлик ва бошқа касбларга қизиқиш оширилади. Бу уларнинг нафақат маданий билимини, балки амалий кўникмаларини ҳам бойитади.

Бундай тадбирларни мунтазам равишда ташкил этиш ёшларнинг миллий меросга бўлган муносабатини фаоллаштиради, уларда ижтимоий масъулият туйғусини шакллантиради ва миллий ўзликни англашга йўл очади. Шунингдек, бу тадбирлар орқали ёшлар ўртасида дўстлик ва ўзаро ҳамжиҳатлик мустаҳкамланади, турли миллат ва маданият вакиллари ўртасида ўзаро тушуниш ва бағрикенглик руҳи шаклланади.

ХУЛОСА

Миллий маданият — ҳар бир миллатнинг тарихий хотираси, маънавий таянчи ва маърифат манбаи ҳисобланади. Уни асраб-авайлаш ва кейинги авлодларга етказиш ҳар бир фуқаро, айниқса, ёшлар учун муқаддас бурчдир. Чунки миллатнинг келажаги, унинг руҳий қиёфаси ва умумий тараққиёти айнан ёшларнинг маданиятга бўлган муносабатига боғлиқдир.

Ушбу мақолада кўриб чиқилган таҳлиллар шуни кўрсатадики, ёшлар орасида миллий маданиятни тарғиб қилиш фақатгина назарий билим бериш билан чекланиб қолмаслиги керак. Бу жараён тарбиявий, амалий ва ижодий ёндашувларни талаб этади. Мактаб ва олий таълим муассасаларида миллий маданият мавзусида махсус

курслар, давра суҳбатлари ва бадий тадбирлар ташкил этиш, оммавий ахборот воситалари ва ижтимоий тармоқлар орқали миллийликни замонавий шаклда тарғиб қилиш, ёшларни миллий мерос объектларига жалб этиш каби ишлар юқори самара беради.

Шу билан бирга, миллий маданиятни замонавий ҳаётга мослаштириш, унинг ёшларга яқин ва қизиқарли бўлишини таъминлаш ҳам муҳим вазифалардан биридир. Бунда замонавий технологиялардан, рақамли платформа ва медиа имкониятларидан фойдаланиш, ёшларнинг ўзлари иштирок этган ижодий лойиҳалар орқали миллий маданиятни жонлантириш орқали уларда фахр туйғусини кучайтириш мумкин.

Хулоса қилиб айтганда, миллий маданиятни асраш ва ёшлар орасида кенг тарғиб қилиш бугунги кунда нафақат маънавий эҳтиёж, балки миллий хавфсизлик ва барқарор тараққиётнинг кафолатидир. Бу йўналишда давлат, жамият, оила ва таълим тизими ўртасида самарали ҳамкорлик бўлиши шарт. Фақат шундагина биз ёш авлодни миллийлик руҳида тарбиялашга, уларда ватанпарварлик, фидойилик ва маънавий баркамоллик фазилатларини шакллантиришга эришамиз.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Қорабоев Усмон “Ўзбекистон маданияти” уқув- қуланма. Тошкент-2011. 5-6-бетлар
2. Мухаммаджон Имомназаров “Миллий маданиятимиз асослари” уқув- қуланма. Тошкент- 2006.
3. Ғаниева, Бибихоним Шоймардонова. “ЎЗБЕК МИЛЛИЙ МАДАНИЙ МЕРОСИНИНГ ЁШЛАР ТАРБИЯСИДАГИ МЕТОДЛАРИ ВА УСЛУБЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.” Мақоласи